

NIEUWE WAARNEMINGEN VAN HERTSHOORNWEEGBREE IN DE ZOUTBERMEN VAN LIMBURG

Steven Jansen, Reutjesweg 7, 6077 NA St Odilienberg

Tijdens een bezoek aan Zandvoort aan Zee vond ik naast een viskraam tussen de stoeptegels Blauwe zeedistel (*Eryngium maritimum*), Loogkruid (*Salsola kali*), Strandmelde (*Atriplex littoralis*), Zeeraket (*Cakile maritima*), Helm (*Ammophila arenaria*), kiemplantjes van Deens Lepelblad (*Cochlearia danica*) en Hertshoornweegbree (*Plantago coronopus*). Het is alweer een tijdje geleden dat ik berichtte over de verspreiding van Hertshoornweegbree in Limburg (Jansen, 1998). Door deze nieuwe impuls vroeg ik me af hoe het met de Hertshoornweegbree gesteld is langs de verkeerswegen in Limburg.

HERTSHOORNWEEGBREE

Hertshoornweegbree (figuur 1) is een lage, weinig tot sterk behaarde plant. De veervormige bladeren staan recht tot schuin omhoog. De aarstelen komen boogvormig vanuit de rozet. De aren bloeien vrij onopvallend in de voorzomer en opnieuw in de nazomer (WEEDA, 1992).

OUDE LOCATIES WEER BEZOCHT

Door het karakteristieke uiterlijk en door de lange bloeitijd en als je weet in wat voor biotoop je moet zoeken, is het vinden van Hertshoornweegbree niet zo moeilijk. In 2000 heb ik de "oude" bekende locaties uit 1998 weer bezocht

en naar nieuwe groeiplaatsen gezocht. Er is vooral gezocht bij kruisingen (verdichting; zie figuur 2), bushaltes (betreding), zandige bermen (verstuiving) en langs wegenbouwlocaties (verstoring) van provinciale wegen. Ook is er speciaal bij op- en afritten, tankstations en zandige (midden-)bermen van rijkswegen gezocht naar Hertshoornweegbree. Naast deze gerichte zoekacties zijn ook toevaltreffers genoteerd.

WEER EEN TOENAME

Van Hertshoornweegbree zijn er volgens de Atlas van de Nederlandse Flora voor de periode tot 1950 maar 6 uurhokken bekend in Limburg; na 1950 wordt maar één uurhok aangegeven (figuur 3; MENNEMA et al., 1995). Tussen 1950 en 1997 waren er vier kilome-

terhokken bekend. Gerichte zoekacties naar Hertshoornweegbree in 1998 leverde 25 nieuwe uurhokken op met maar liefst 54 nieuwe kilometerhokken (JANSEN, 1998). De gegevens van 1998 en 2000 leverden 50 uurhokken op (figuur 4). Tijdens het onderzoek in 2000 zijn in totaal 123 kilometerhokken, waarvan maar liefst 74 nieuwe aangetroffen (figuur 5). Bij een aantal wegen zijn opvallend veel nieuwe kilometerhokken met Hertshoornweegbree gevonden. Een mooi voorbeeld is de oude rijksweg tussen Venlo en Mook in Noord-Limburg: bij Venlo wordt volop gewerkt aan de nieuwe rijksweg 73. Het vrij nieuwe snelwegtraject van de A2 bij Weert in Midden-Limburg is ook rijk aan groeiplaatsen van Hertshoornweegbree. Langs de A76 tussen het knooppunt Kerensheide en knooppunt Bochtolt in Zuid-Limburg zijn ook verschillende nieuwe groeiplaatsen gevonden.

MEER ZOUT: MEER HERTSHOORNWEEGBREE?

Tijdens het bezoek aan Zandvoort aan Zee werd duidelijk dat zandverstuiving een belangrijke rol speelt bij de verspreiding en voorkomen van Hertshoornweegbree. Hertshoornweegbree heeft een heel gering concurrentievermogen. De soort kan zich daarom alleen handhaven op plekken waar zij in het voordeel is door haar tolerantie voor bepaalde extreme en/of wisselvallige omstandigheden. Zij verdraagt vrij veel zout en



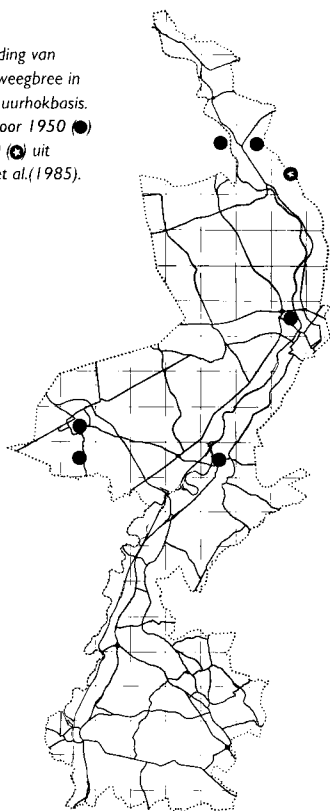
FIGUUR 1
Hertshoornweegbree (foto: S. Jansen).



FIGUUR 2
De middenberm van de R73 bij Venlo-Blerick. Extreme omstandigheden zijn gunstig voor Hertshoornweegbree. Zij verdraagt vrij veel zout en gedijt goed op bodems die afwisselend met water verzadigd zijn en weer uitdrogen (foto: S. Jansen).

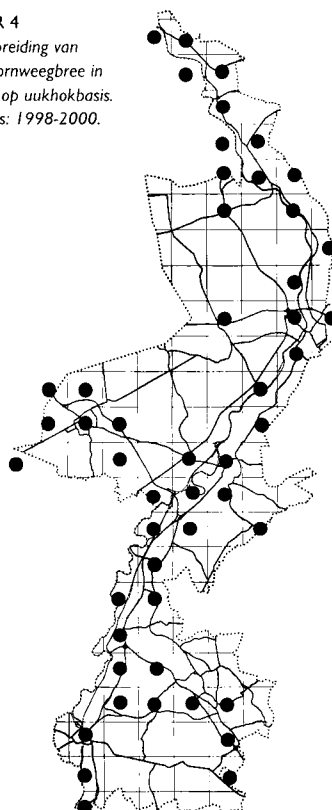
FIGUUR 3

De verspreiding van Hertshoornweegbree in Limburg op uurhokbasis. Gegevens: voor 1950 (●) en na 1950 (○) uit Mennema et al. (1985).



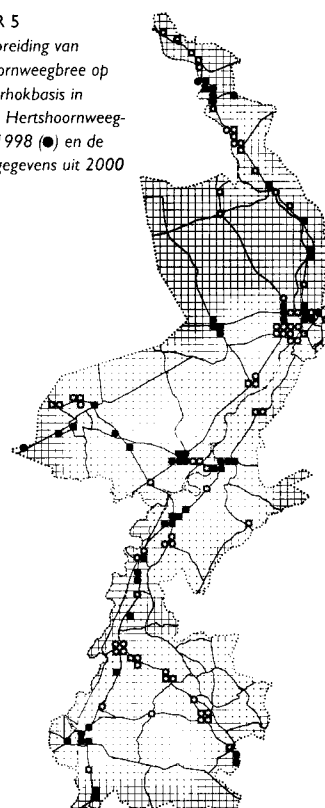
FIGUUR 4

De verspreiding van Hertshoornweegbree in Limburg op uikhokbasis. Gegevens: 1998-2000.



FIGUUR 5

De verspreiding van Hertshoornweegbree op kilometerhokbasis in Limburg. Hertshoornweegbree in 1998 (●) en de nieuwe gegevens uit 2000 (○).



gedijt goed op bodems die afwisselend met water verzadigd zijn en uitdrogen (figuur 2). Langs de wegen in Limburg zijn naast de invloeden van strooizout ook de tred van mensen, de druk van auto's en de aanwezigheid van het intensieve maaibeheer de belangrijkste voorwaarden voor de verspreiding.

Dat Hertshoornweegbree in 74 nieuwe kilometerhokken is ontdekt wil niet meteen zeggen dat er meer zout wordt gestrooid. Ook wil het nog niet zeggen dat de soort zich daadwerkelijk heeft uitgebreid hoewel dat niet moet worden uitgesloten.

Als de met gras ingezaaide bermen van de nieuwe R73 in de loop der jaren meer zout krijgen te verduren zal Hertshoornweegbree zich hier ongetwijfeld verder uitbreiden. Maar door zijn onopvallende voorkomen en bovenal door de ligging van de groeiplaatsen langs en in de (midden-)bermen van drukke wegen wordt Hertshoornweegbree waarschijnlijk over het hoofd gezien. De bermen van snelwegen behoren nu eenmaal niet tot de favoriete gebieden om te inventariseren.

NIEUWE WAARNEMINGEN GEVRAAGD

Vermoedelijk zijn er dus vast nog wel meer

groeiplaatsen "in de zilte branding van het asfalt" in Limburg. Of we zo blij moeten zijn met zoveel nieuwe waarnemingen van Hertshoornweegbree is nog maar de vraag. Hertshoornweegbree en andere pekeladventieven langs asfaltwegen zijn immers indicatoren dat ons grond- en oppervlaktewater met strooizout worden vervuild.

Het blijft echter interessant om deze soort te volgen. Nieuwe waarnemingen kunnen worden doorgegeven aan de Plantenstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap of aan de Stichting Floron te Leiden.

SUMMARY

NEW OBSERVATIONS OF BUCK'S-HORN PLANTAIN (*PLANTAGO CORONOPUS*) IN LIMBURG

The Atlas of the Dutch Flora (MENNEMA et al., 1995) shows that before 1950, Buck's-horn plantain (figure 1) used to occur in 6 one-hour grid squares in the province of Limburg, but was found in only 1 grid square after that date (figure 3). Between 1950 and 1997, it was known to occur in 4 grid squares. A survey specifically aimed at this

species in 1988 resulted in its being found in another 25 grid squares, including 54 new kilometre squares (JANSEN, 1998). Combined data from 1998 and 2000 show a total of 50 grid squares (figure 4). The 2000 survey yielded 74 new kilometre squares for the species, in addition to the 54 that were already known in 1998 (figure 5). Buck's-horn plantain only grows in places where it can benefit from its tolerance to certain extreme and/or changeable circumstances. It can stand fairly high salt levels and prospers on soil that alternates between being waterlogged and drying out (figure 2). Its distribution along Limburg roads is determined partly by the use of salt to treat icy roads and partly by the pressure from humans and cars and the regular mowing regime.

LITERATUUR

- JANSEN, S., 1998. Verspreiding van Deens Lepelblad en Hertshoornweegbree "in de zilte branding van het asfalt" in Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 87 (11):237-241.
- MENNEMA, J., A.J. QUENE-BOTERENBROOD & C.L. PLATE, 1985. Atlas van de Nederlandse flora, deel 2. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht.
- WEEDA, E.J., R. WESTRA, CH. WESTRA & T. WESTRA, 1994. Nederlandse oecologische flora, wilde planten en hun relaties, deel 3. Haarlem.